

7120 DEGRADĒTI AUGSTIE PURVI, KUROS IESPĒJAMA VAI NORIS DABISKĀ ATJAUNOŠANĀS

(L.Auni a, 2016)

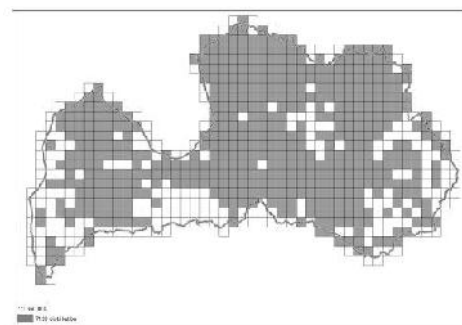
Latvijas biotopu klasifikators: G.3.

Sintaksonomija: *Vaccinio-Piceetea*

Definīcija: augstie purvi, kuros izmainīts dabiskais hidroloģiskais režīms, vai tie daļēji izmantoti kā dras ieguvei, bet kuros iespējams atjaunot hidroloģisko režīmu un kā dras veidošanās ir sagaidāma 30 gadu laikā. Ievrojamo augāju daļu joprojām veido augstajiem purviem tipiskas augu sugas. Nav iekļautas kā dras ieguves vietas ar atklātu koku, kā arī platības, kur šieviešas daudzgadīga nitrofila veģetācija.

Biotopa patnābs Latvijā: Iekļautas ar senā kā dras ieguves vietas, kur kā draugi tā ar griešanas vai ekskavācijas paņēmieni, ja tur sastopamas augstajam purvam raksturīgas augu sugas, kā arī agrākie frāzļi vai to daļas, ja pācdenslāmeņa paaugstināšanas tajos izveidojies augājs ar augstajam purvam raksturīgām slāņveidīgām vai līdzenām augu sugām.

Izplatība: samērā bieži visā Latvijas teritorijā. Izplatība tā pati kā biotopam 7110* *Akti vi augstie purvi* (1. att.). Aptuveni sāpš liecina, ka Latvijā biotops 7120 aizņem aptuveni 31700 ha jeb 0,5 % no valsts teritorijas (Conservation status of..., 2013). Precīzu datu par biotopa platību Latvijā nav. Vienīgais biotops, kura platība valstī lielā gājumbūtū jāsamazinās, jo šā biotopa apsaimniekošanas mērķis ir to pārvērst par biotopu 7110* *Akti vi augstie purvi* vai 91D0* *Purvaini meži* (Priēde 2016). Turklāt, plānojot kā dras iegūvi, priekšroka būtū dodama susināšanas stipri ietekmētiem purvu biotopiem, nevis biotopam 7110* *Akti vi augstie purvi*.

1. att. Biotopa 7120 *Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās* izplatība Latvijā (Conservation status of..., 2013)

Aizsardzības vārtība: Latvijā aktīvi augstie purvi, degradētie augstie purvi un blakus esošie slapjāji un meži bieži veido vienotu mitrāju kompleksu. Novērotās susināšanas ietekmi degradētajos augstajos purvos, tiek samazināta negatīvā ietekme uz blakus esošo neskarto vai mazskarto augsto purvu un citu mitrāju hidroloģisko režīmu.

Vides faktori, procesi ar funkcionālu nozīmi un sukcesija: Pašreizējais stāvoklis radies augsto purvu vai tiem blakus esošo pārmitrētu biotopu nosusināšanas ietekmē, kā dras ieguves ietekmē, kā arī pazeminot denslāmeni ezeros (2. att.). Iespējams, purvu aizaugšanu ar kokiem ir sekmējis ar dzīvotspējīgu piesārņojumu ar slāpekli, kā tas novērots citviet Eiropā (Gunnarsson 2000). Degradētos purvos denslāmenis vidēji zemāks nekā aktīvajos augstajos purvos, tam raksturīgas lielas un krāsainas lāmeņa svārstības atkarībā no nokrišņu daudzuma (Indriksons 2008, Dīle 2014). Vietās, kur hidromeliācijas sistēmas joprojām darbojas efektīvi (parasti ierīkotas 1960.–1980. gados), nosusināšanas process turpinās. Vietās, kur meliācijas sistēmas jau ilgstoši darbojas tikai daļēji (parasti līdz 20. gs. pirmajai pusē ierīkotās), purva dabiskais atstāšanas process nereti atskaidrē dominējošās nosusināšanas, tāu augājā vālabi novērojamas agrākas nosusināšanas sekas – vienlaidus sēkmu audzes, nosusināšanas veicinātās priežu vai bērzu audzes. Ja veic nosusināšanas ietekmes samazināšanas pasākumus, pakāpeniski var samazināt viršu segums un palielināt purvam raksturīgo augu sugu sastopamības biežums un segums (Uze un Priēde 2008, Salmiņa un Bambe, 2008, Auniņa 2014). Nosusinātajos purvos biežāk nekā neskartajos notiek ugunsgrāki. Pācdēģšanas purvā var dominēt dažādi purviem neraksturīgi lakstaugi, kā arī izteikti palielinātās spilves *Eriophorum vaginatum* segums un ieviesties bērzi *Betula spp.* Vālabi purva deģšanu liecina dzegužlīni *Polytrichum spp.*, bērzi, atklātās kā dras laukumiņi (sausajās vietās), kā arī apdeģuši koki ar deģuma rātmu (4., 5. att.), ja tie purvā bija, kā arī ogļtēs. Atjaunojot dabisko hidroloģisko režīmu augstajam purvā sfagnu (*Sphagnopsida*), makstainās spilves *Eriophorum vaginatum*, parastā baltmēdra *Rhynchospora alba* segums palielinās, bet sēkmu segums – samazinās (Salmiņa, Bambe 2008).

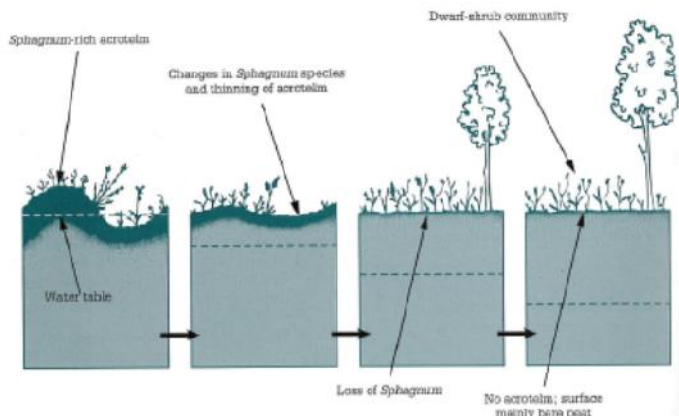

A

B

2. att. A – Ar priedēm aizaudzis augstais purvs, kur 20. gs. sākumā agrāk ieguva kā draus griešanas paņēmieni (Foto: L. Auniņa), – gan bedres, gan pacelumi, visi kopā klasificējami kā biotops 7120 *Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās*, jo bedrēs ieviesusies liekm raksturīgā veģetācija un uz pacelumiem joprojām vālabi sastopama augsto purvu ciēm raksturīgā veģetācija. B – senā kā dras ieguves vieta aerouz mūm (attā centrā).

13. att. Augst purva mikroreljefa izmaiņas un ūdens līmeņa izmaiņas (Lindsay, 1995 p. c. Woike un Schmatzler, 1980). Pirmās un otrās attēlās – biotops 7110*, trešās un ceturtais – 7120.

Purvu mikroreljefa struktūra un veģetācijas raksturojums: Var nodalīt trīs šādu biotopa variantus.

7120_1: Nosusināšanas stipri ietekmēti augstie purvi vai to daļas bez sfagniem vai to segums ar nelielām augstām. Šādi purvi vai purvu daļas var būt ar izteiktu koku stāvu vai klajas. Krūmu stāvs skrajā līdzbiezis, vai tīvs. Lielākajai daļai koku raksturīgi salīdzinot ar pirmsnosusināšanas periodu relatīvi lieli ikgadīgie pieaugumi un smaile galotne (7., 10. att.). Koku augstums un segums var būt dažāds. Visbiežāk šis variants sastopams agrāk (1900–1980) kā drasieguvei sagatavotās platības, kur jau izveidots blīvš kartu grāvju tīkls, bet kur nav uzskaitīti drasieguve. Akrotelma nav šādos purvos vai purvu daļās (3. att.). Bieži dominācija mikroreljefā, ko veido ar dažādiem sīkmiem apaugušiem atmirušiem sfagnu ciņiem. Sastopamas galvenokārt zašnas (*Bryidae*), sfagnu segums ar nelielām. Lielākā daļā, vai tīrā sastopamas, tajā visbiežāk aug makstainā spilve *Eriophorum vaginatum*. Bieži sastopami galvenokārt uz atklātām kādras laukumiem. Vairojuma kādras šāns. Lakstaugu stāvs pirmsnosusināšanas ietekmē var liecināt ar zilgānā molnija *Molinia caerulea* (6. att.). Dominācija vienā no sīkmiem sugām vai to kompleksā – sila virsis *Calluna vulgaris*, purva vaivarišs *Ledum palustre*, zilene *Vaccinium uliginosum*, rāksa kasandra *Chamaedaphne calyculata*, vai redzams, ka sīkmiem ieviešas aizvien jaunās vietās. Bieži sastopams ir smaillapu sfagns *Sph. capillifolium*, jo šāds sfagnu sugas ir visizturīgākas pret sausumu un spēj augt vieglā noņūmumā, kā arī mezofitiskā zašnas, galvenokārt šrbera rāksne *Pleurozium schreberii*, spārdgāstvainā *Hylocomium splendens*, viāinā divzobe *Dicranum polysetum*. Tomēr izklaidus vislabāk saglabājusies augstajam purvam raksturīgās lakstaugu sugas, piemēram, makstainā spilve *Eriophorum vaginatum*, apaļlapu rāsene *Drosera rotundifolia*, lācene *Rubus chamaemorus*.

4. att. Degums augstaj purvā. Attēla centrā nodegušā koka stumbrs un kādi u dzegužlīnu laukumi (Foto: A. Namatva)

5. att. Degums biotopā 7120. Joprojām klasificējam kā biotops 7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās (Foto: A. Namatva)

16. att. Ar priedi *Pinus sylvestris* un purva bērzu *Betula pubescens* aizaudzis augstais purvs, kur dominācija virsis *Calluna vulgaris* un ieviešas zilgānā molnija *Molinia caerulea*, – klasificējam kā biotops 7120 Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās pirmās variants, jo šāds stāvs vislabāk izklaidus sastopami sfagnu un citas augstiem purviem raksturīgās augu sugas (Foto: I. Silamiēle).

7120_2: Agrākās kādras ieguves vietas, kur kādras iegūšana vai ekskācija paātrina. Kādras ieguves bedrēs dabā atpazīstamas pācītais veidā bedrēm ar augstajiem purviem raksturīgām augu vai ar atklātām deni, starp kurām ir arī kokiem apaugušiem pacīlumi (8. att.). Priežu segums un augstums var būt dažāds. Lielākajai daļai koku raksturīgi salīdzinot ar pirmsnosusināšanas periodu relatīvi lieli ikgadīgie pieaugumi un smaile galotne, tāu vietās, kur hidroloģiskais režīms šāds atjaunoties, pārdrojo gadu pieaugumi var būt atkal ievairojami mazāki. Krūmu stāva nav, vai to veido dažādas biezās priedes *Pinus sylvestris*, bērzi *Betula spp.*, parastais krūklis *Frangula alnus*. Akrotelma šāda nav.

A

7. att. A – Susin šanas ietekmēt augstpurvbieži v rojamās priedes ar lieliem ikgadīgiem pieaugumiem un smailm galotnēm. **B** – Susin šanas ietekmēt slāņainā purvā, kur dominē sīkkrāmi, sfagnu segums neliels, – klasificējams kā biotops 7120 *Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās* (Foto: V.L. Ramanis (A), L.Auniņa (B).)

B

7120_3: Agrārko frāzlauku vietās ar var izveidoties biotops 7120, ja tajos ir paaugstināts dendritisms (9.att.). Biotopā dominē sfagni, visbiežāk tie ir pioniersugas – *Sph. cuspidatum* un *Sph. recurvum* grupas sfagni. No lakstaugiem dominē makstainā spilve *Eriophorum vaginatum* un/vai parastais baltmeldrs *Rhynchospora alba*.

8. att. Agrārko kārdras ieguves vieta, kas nodalīta kā biotops 7120_2 *Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās* (Foto: L. Auniņa)

9.att. Biotops 7120_3, kas izveidojies frāzlaukā vairākus gadus pēc dendritisma paaugstināšanas. Dominē makstainā spilve un sfagni (Foto: I. Silamiņa)

Raksturojošās sugas: koki un krāmi: parastā priede *Pinus sylvestris*, purva bērzs *Betula pubescens*, raibās bērzs *Betula pendula*, retāk – parastā egle *Picea abies*; dominējošie sīkkrāmi un lakstaugi: sila virsis *Calluna vulgaris*, purva vaivariņš *Ledum palustre*, rakausa kassandra *Chamaedaphne calyculata* (Latvijas austrumu un ziemeļdaļās), makstainā spilve *Eriophorum vaginatum*; bieži sastopami lakstaugi – polijlapu andromēda *Andromeda polifolia*, lielā dzirvene *Oxycoccus palustris*, melnā vistene *Empetrum nigrum*, lācene *Rubus chamaemorus*, apaļlapu rasene *Drosera rotundifolia*; reti – zilgā molnija *Molinia caerulea*; sūnās – smaillapu sfagns *Sphagnum capillifolium*, Magelāna sfagns *Sph. magellanicum*, šaurlapu sfagns *Sph. angustifolium*, brūnais sfagns *Sph. fuscum*, Šrēbera rāsaine *Pleurozium schreberii*, spārdgāstvainē *Hylocomium splendens*, viālainā divzobe *Dicranum polysetum*, dzegužlīni *Polytrichum spp.* (paši degušos purvos); rņpi: kladonijas *Cladonia squamosa*, *C. glauca*, *C. chlorophylla*, *C. ciliata var. tenuis*, *C. stellaris*.

Lietussargsugas (tipiskās sugas Biotopu direktīvā izprātņ): parastais baltmeldrs *Rhynchospora alba*, makstainā spilve *Eriophorum vaginatum*, *Sphagnum spp.*

Varianti:

7120_1: Nosusināšanas stipri ietekmēti augstie purvi vai to daļas;

7120_2: Gabalkārdras ieguves vietas;

7120_3: Frāzlauki vai to daļas, kuros notikusi augstpurva augšējā atjaunošanās.

Aprakstus skatīt sadaļā Purvu mikrolieljēfā struktūra un vērtējuma raksturojums.

Biotopa kvalitāte

Minimālās prasības biotopam:

Pirmajam variantam: augšējā sastopama augstajam purvam raksturīgā vērtējuma cija, tai skaitā sfagni.

Otrajam variantam: kārdras bedrēs notiek augstajiem purviem raksturīgā augšējā atjaunošanās.

Trešajam variantam: sūnāstveidā dominē sfagni un sastopamas augstajiem purviem raksturīgās augu sugas, galvenokārt parastais baltmeldrs un makstainā spilve.

Nepieder pie 7120:

- 1) susin ti augstie purvi vai to da as, ja vair k nek 2/3 no v rt jam purva poligona koku st va veido strauji auguši koki (h > 5 m) un to segums koku st v poligon vid ji ir liel ks nek 30–50 % un nav vairs sastopama augstajiem purviem rakstur g ve et cija;
- 2) susin ti purvainie meži, galvenok rt k dre i un re i, t. sk. t di, kas veidojušies nosusin t s k dras augsn s, aizaugot augstajiem purviem vai to da m;
- 3) k dras karjeri, kas izrakti l dz miner lgruntij, un, kur rakstur ga pazemes de u ietekme, un nepiem rotu apst k u d sfagni un citi augstajiem purviem rakstur gi augi tur neieviešas.

Viens purvs vai vair ku purvu kopums (purvu mas vs) veido vienu ekosist mu. T p c biotopa 7120 nodal šanai pielietojama ar integr la pieeja. Biotops 7120 netiek nodal ts gar prim ro un sekund ro ezeru krastiem, ja š s denstilpes atrodas biotop 7110* *Akt vi augstie purvi*, un, ja nav nov rojamas susin šanas paz mes (gr vji, k dras ieguve). Ja ir susin šanas paz mes, tad pie purva ezeriem var b t biotops 7120.

Kart jot vienu purvu, biotopam **7120 dr kst pieskait t** ar susin to augsto purvu da as (liel koties perif rija, dažk rt pie purva ezeriem), kur koku st vu veido strauji auguši koki (h>5m) un to segums koku st v v rt taj poligon vid ji ir liel ks nek 30-50 % un nav vairs sastopama augstajiem purviem rakstur g ve et cija. Šo pieeju biotopu inventariz cij izmanto gad jumos, ja liel kaj da purva t att st bas v sturiskaj s robež s joproj m sastop biotopu 7110* *Akt vi augstie purvi*, un tikai procentu li neliela agr k purva da a neatbilst biotopa 7120 minim lajiem biotopa noteikšanas krit rijem.

Iesp jams, ka v l k, pl nojot apsaimniekošanas pas kumus konkr t purv , da u no purva v sturisk s da as, kas neatbilst nevienam no Biotopu direkt vas I pielikuma biotopiem, ar ir nepieciešams atjaunot par augsto purvu. N kotn ir pie aujama biotopa 7120 nodal šana ar š d s purva da s, pamatojot to ar nepieciešam bu atjaunot/uzlabot visa purva st vokli.

Strukt ras indikatori: tie paši, kas biotopam 7110*.

Funkciju un procesu indikatori: biotopa 7110* plat bas p rsvars p r 7120 purv – jo tas liel ks, jo purva hidrolo iskais st voklis ir maz k ietekm ts; biotopa strukt ru kvalit te k priekšnoteikums funkciju norisei.

Atjaunošanas iesp ju un kvalit tes uzlabošanas indikatori: biotopam 7110* min tie strukt ras indikatori.

Apdraudošie faktori: biotopam 7110* min tie apdraudošie faktori.

Apsaimniekošana: visp r g gad jum nepieciešams samazin t susin šanas un k dras ieguves ietekmi, ja ir pamatota un augsta iesp ja biotopu virz t 7110* *Akt vi augstie purvi* struktur l un

funkcion l virzien . Var b t nepieciešam ba izcirst kokus un kr mus. J em v r , ka p c dens l me a paaugstin šanas to gr vju tuvum , uz kuriem ier koti aizsprosti, koki var nokalst. Šo gr vju tuvum var nokalst ar virši un citi s kkr mi. Izstr d jot dabas aizsardz bas pl nu vai k du citu pl nošanas dokumentu, nepieciešams izv rt t katr konkr t viet vai biotopu 7120 atjaunot par biotopu 7110* *Akt vie augstie purvi* vai aut, lai notiek t dabisk att st ba.

L dz gie biotopi:

- Var b t l dz gs 91D0* *Purvaini meži*, bet atš ir b no mežu biotopa, biotopa 7120_1 variant zemsedz sfagnu segums ir niec gs, turkl t izveidojusies mežaudze neatbilst biotopa 91D0* *Purvaini meži* nodal šanas minim lajiem krit rijem. Biotop 7120 nav ilglaic ga meža paz mes un tas nekad neatbilst dabiska meža biotopa kvalit tes krit rijem. Biotops atrodas purva v sturiskaj s robež s, par ko liecina daž di kartogr fiskie materi li – veci mežaudžu pl ni, kartes, aerouz mumi u.tml. Var b t gad jumi, kad purva v sturiskaj s robež s ir plat bas, kas neatbilst nevienam no Biotopu direkt vas I pielikuma biotopiem.
- No susin šanas mazskartiem vai neskartiem augstiem purviem 7110* *Akt vi augstie purvi* biotopa variants 7120_1 atš iras ar saus kiem vides apst k iem. Par to liecina lielie koku ikgad jie pieaugumi, koku smail s galotnes, vienlaidus s kkr mu st vs, sfagnu atmiršana vai/un to niec gais segums, k ar za s nu biež sastopam ba un izteikts ci u mikroreljefs.

P rkl šan s ar citiem ES biotopiem: nav.

Atbilstošie Latvij paši aizsarg jami biotopu veidi: nav

10. att. Biotops 7120_1 blakus susin šanas gr vim. Izteikts s kkr mu st vs, kur domin vaivari i *Ledum palustre* un zilenes *Vaccinium uliginosum*. Zemsedz sfagni tikai izklaidus. Foto: L. Auni a

Literatūra

- Auniņa L. 2014. Grunts denslme a paaugstināšanas ietekme uz augju dabas liegumu Meln ezera purvs: pirmie rezultāti. Gr m.: Pakalne M., Strazdiņa L. (red.) Augsto purvu apsaimniekošana bioloģiskā daudzveidības saglabāšanai Latvijā. Hansa Print Rīga, Rīga, 132-142.
- Conservation Status of Species and Habitats. Reporting under Article 17 of the Habitats Directive. Latvia, assessment 2007-2012 (2013), European Commission, <http://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/art17/envuc1kdw>
- Diliņa A., Ederts P. 2014. Hidroloģiskie pētījumi Meln ezera, Rožu, Aklaj un Aizkraukles purvu mežos. Gr m.: Pakalne M., Strazdiņa L. (red.) Augsto purvu apsaimniekošana bioloģiskā daudzveidības saglabāšanai Latvijā. Hansa Print Rīga, Rīga, 108-124.
- Gunnarsson U. 2000. Vegetation changes on Swedish mires. Effects of raised temperature and increased nitrogen and sulphur influx. Acta Universitatis Uppsaliensis. *Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Science and Technology*, 561, Uppsala, 25.
- Indriksons A. 2008. Grunts denslme a monitorings LIFE projekta „Purvi” vietās. Gr m.: Pakalne, M. (red.) Purvu aizsardzība un apsaimniekošana paši aizsargājamos dabas teritorijās Latvijā. Latvijas Dabas fonds, Rīga, pp.142–151.
- Uze J., Priede A. 2008. Grunts denslme a paaugstināšana meliorācijas ietekmētājsemeru teriņos: pamieni un pirmie rezultāti. Gr m.: Pakalne, M. (red.) Purvu aizsardzība un apsaimniekošana paši aizsargājamos dabas teritorijās Latvijā. Latvijas Dabas fonds, Rīga, lpp.132–141.
- Priede A. 2016. Vadlīnijas aizsargājamo biotopu saglabāšanai Latvijā, DAP, *in press*
- Salmiņa L., Bambe B. 2008. Apsaimniekošanas ietekme uz purvu veģetāciju. Gr m.: Pakalne, M. (red.) Purvu aizsardzība un apsaimniekošana paši aizsargājamos dabas teritorijās Latvijā. Latvijas Dabas fonds, Rīga, lpp.152–157.